

Сміл А.В., аспірант МАУПІ, м. Київ, ORCID: 0000-0002-1355-2539

*Still A., Postgraduate student of the Department of Public Administration
Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ НА РІВНІ РЕГІОНУ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF SOCIO-ECONOMIC SE- CURITY AT THE REGIONAL LEVEL

Сформульовано інституційні передумови позиціонування управління соціально-економічною безпекою регіонів з позиції стратегічних пріоритетів їхнього соціально-економічного розвитку, суть яких полягає в тому, що значимість взаємозв'язку системи стратегування соціально-економічного розвитку та управління соціально-економічною безпекою регіону дозволяє мінімізувати та усунути ризики й загрози, що впливають не тільки на соціально-економічну безпеку на регіональному рівні, а й на національну безпеку в цілому при цьому відмінною особливістю пропонованого підходу до визначення взаємозв'язку між стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку регіону та забезпечення його соціально-економічної безпеки є те, що якщо регіональна соціально-економічна політика орієнтується на досягнення якісних змін в соціально-економічній системі регіону, то процес забезпечення соціально-економічної безпеки виконує захисну функцію, орієнтовану на максимальне безпечне здійснення зазначених змін в соціально-економічній системі, при цьому процеси забезпечення соціально-економічної безпеки регіону є більш гнучкими і здатними адаптуватися до змін, що відбуваються на території регіону.

Ключові слова: державне управління, публічне управління, соціально-економічний розвиток, соціально-економічна безпека, регіон.

The institutional preconditions for positioning the management of socio-economic security of regions from the standpoint of strategic priorities of their socio-economic development are formulated, the essence of which is that the importance of the relationship between the system of socio-economic development and socio-economic security management minimizes and eliminates risks and threats that affect not only the socio-economic security at the regional level, but also national security in general, while the distinctive feature of the proposed approach to determining the relationship between the strategic priorities of socio-economic development of the region and ensuring its socio-economic security is that that if the regional socio-economic policy is focused on achieving qualitative changes in the socio-economic system of the region, the process of ensuring socio-economic security performs a protective function aimed at the maximum safe implementation of these changes in social -economic system, while the

processes of socio-economic security of the region are more flexible and able to adapt to changes in the region.

Keywords: *public administration, public administration, socio-economic development, socio-economic security, region.*

Постановка проблеми. Для вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням високого рівня державної економічної безпеки, особливу значимість становить реалізація ефективної регіональної соціально-економічної політики, спрямованої на протидію загрозам, в першу чергу, що перешкоджають соціально-економічному розвитку регіону.

В цілому регіональну політику можна представити, як відображення взаємозв'язку наступних елементів: соціальної, економічної, демографічної, науково-технічної, екологічної, фінансової, інвестиційної, антикорупційної та національної політики. Безумовно, кожен регіон має свої унікальні риси, пов'язані з географічним положенням, кліматичними особливостями, природно-ресурсним, науково-технічним потенціалом, що склалися і, в деяких випадках, історично закріпленою структурою галузей економіки. Актуальним стає знаходження ефективних практичних рішень в сфері управління соціально-економічною безпекою регіонів, тому що забезпечення безпеки є основоположним принципом в рамках всіх напрямків регіональної та державної політики. Особливістю таких рішень має стати орієнтування на досягнення не тільки короткострокових цілей і завдань, в першу чергу, в галузі забезпечення соціально-економічної безпеки, а й досягнення довгострокових цілей і завдань в галузі управління економічною безпекою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідженні теоретичних основ щодо соціально-економічної безпеки як об'єкту управління на рівні регіону внесли відомі вітчизняні вчені, такі як Бурик З.М., Дикань В.В., Александрова О.Ю., Гбур З.В., Приходько В.П., Проскура В.Ф., Жуков С.А. та інших науковців. Аналіз попередніх досліджень та публікацій з даної проблематики свідчить про те, що авторами, як правило, досліджувалися тільки окремі аспекти соціально-економічної безпеки як об'єкту управління.

Постановка задачі. Метою статті є дослідження особливостей соціально-економічної безпеки як об'єкту управління на рівні регіону.

Результат. Пошуку ефективних шляхів забезпечення соціально-економічної безпеки на регіональному рівні приділяється особлива увага з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників, проте далеко не всі дослідники сходяться на думці, що для досягнення стабільного рівня соціально-економічної безпеки потрібен вплив сторонніх чинників. Так, в зарубіжній економічній науці прихильники ліберально-ринкової моделі держави в окремих випадках заперечують факт існування проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки на макрорівні (в тому числі, і на рівні регіону),

аргументуючи тим, що «невидима рука ринку» вирішує завдання макроекономічного управління, а економічні кризи, що відбуваються, з одного боку, неминучі, а з іншого боку, корисні, тому що забезпечують розвиток і усувають «віджилі» механізми. Єдиною вимогою до соціально-економічної системи виступає її здатність до гнучкості й адаптації.

Гбур З.В. наголошує на тому, що «для комплексного забезпечення економічної безпеки регіону необхідно ефективно управляти відтворенням і використанням усього майна, розміщеного на відповідній території, а не тільки тією частиною, що належить державі, тобто необхідно здійснювати вплив на господарський комплекс як на системний об'єкт власності. Тільки державний орган як представник власника може координувати зусилля щодо забезпечення економічної безпеки регіону» [3].

На думку Дикань В.В., Александрова О.Ю. «основи підвищення ефективності управління і стратегічна мета забезпечення економічної безпеки регіону в цілому полягають у створенні прийнятних умов для життя та розвитку особистості, соціально-економічної стабільності суспільства і збереження цілісності держави, успішного протистояння до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на основі достатньої забезпеченості необхідними ресурсами Державна стратегія в даній області повинна створити умови для економічного зростання виробництва, високої конкурентоспроможності продукції, підтримати науково-технічний потенціал, не допустити зниження рівня життя населення до порогових значень, зберегти соціально-економічну стабільність в суспільстві» [2].

Зазначимо, що до прямих інструментів управління відноситься прийняття та вдосконалення законодавчих актів з боку держави, відповідно, даний інструмент характерний для державного управління, непрямыми є управління досягається за рахунок різних заходів економічної політики.

У загальному вигляді основні етапи управління соціально-економічною безпекою регіону становлять:

1) збір і обробку інформації щодо стану соціально-економічної безпеки регіону;

2) моніторинг, що включає в себе якісну і кількісну оцінку соціально-економічної безпеки регіону. Дослідження факторів, що впливають на виникнення загроз;

3) розробку заходів, спрямованих на поліпшення стану соціально-економічної безпеки регіону;

4) визначення величини витрат, необхідних для реалізації заходів;

5) прогнозування, що включає кількісну і якісну оцінку ефективності та результативності заходів;

6) узгодження заходів;

7) реалізація заходів.

Більшою мірою роль регіонів підкреслена в інформаційно-

аналітичному плані (з 1 по 2 етап). Отримання коректних результатів дозволяє більш точно сформулювати комплекс необхідних заходів. В силу різномірних загроз і викликів соціально-економічної безпеки регіону, що формується комплекс заходів щодо протистояння загрозам і викликам, з наукової точки зору, буде спиратися на міждисциплінарне дослідження, а з практичної, розроблятися сукупно відомствами, в чій компетенції входить забезпечення соціально-економічної безпеки, збір аналітичних даних, застосування певних заходів впливу на джерела загроз.

Також в рамках перерахованих етапів важливо своєчасне визначення витрат, необхідних для реалізації заходів (4 етап) оцінка дієвості заходів, що застосовуються (5 етап).

Шостий етап узгодження заходів означає законність застосування заходів і отримання всіх необхідних дозволів в рамках різних відомств на безпосередню їх реалізацію. У свою чергу, практична складова відповідає сьомому етапу управління.

Безумовно, всі етапи представлені досить в узагальненому вигляді, проте сама процедура виконання управлінської функції щодо соціально-економічної безпеки регіону в незалежності від конкретизації на певній сфері, що входить до складу соціально-економічної безпеки, може бути визначена за запропонованими етапами.

Основним суб'єктом забезпечення та управління соціально-економічної безпеки регіону є держава. Функціональна розробка і управління соціально-економічною безпекою регіону закріплюється за суб'єктами управління. Тому і вдосконалення способів управління регіональної соціально-економічної безпеки входить в пріоритетні напрямки державної та регіональної політики. До повноважень суб'єктів управління відноситься формування цільових установок, завдань, принципів управління, а також закріплення функцій і повноважень та порядку взаємодії між суб'єктами державного та регіонального управління.

До об'єктів управління регіональної соціально-економічної безпеки можна віднести господарюючих суб'єктів, галузі регіонального господарського комплексу, державні та комерційні організації, що працюють в сфері державного замовлення, платники податків і зборів в регіональний і державний бюджет. Значущим є формування та встановлення зворотного зв'язку між суб'єктами та об'єктами управління, а область управлінського впливу визначається взаємодією між державним і регіональним рівнем влади, вираженому в спільному проведенні та реалізації заходів в області підвищення рівня соціально-економічної безпеки.

У свою чергу, до основних напрямків у галузі управління соціально-економічною безпекою регіону можна віднести вдосконалення нормативно-правової бази в галузі соціально-економічної безпеки, підвищення економічної, соціальної, бюджетної, фінансової ефективності управління регіонами,

своєчасне запобігання та попередження загроз у сфері соціально-економічної безпеки, вибір показників для моніторингу та оцінки внутрішніх і зовнішніх загроз соціально-економічній безпеці регіону [5].

Серед методів управління можна виділити економічні, адміністративні, інституційні та методи стратегічного планування. До економічних методів належить регулювання тарифів, пільг, цін, якості. Під адміністративними методами управління слід розуміти постанови, укази в області забезпечення соціально-економічної безпеки. Регулювання законодавчих норм в сфері соціально-економічної безпеки слід віднести до інституційних методів. До методів стратегічного планування - податкову, бюджетну, інвестиційну, соціальну політику. Для кожного методу також визначаються необхідні інструменти управління.

Бурик З.М. пропонує «структуру методів державного управління у сфері економічної безпеки можна розподілити на такі складові елементи: згідно зі стилем управління - демократичні та диктаторські; з позицій закону - правові та не правові; з позицій впливу суб'єкта на об'єкт – прямого впливу та непрямого впливу; підготовки та прийняття рішень, планування, організації, контролю, підтримки управлінської діяльності; за масштабом застосування - загальносистемні (планування, організації, контролю, стимулювання) та локальні (психологічні, опитування та інтерв'ювання); з точки зору організації управління - субординації та координації (одноосібний, колегіальний, колективний, комбінований, регламентарний метод прийняття управлінських рішень); з позицій науковості - пізнання (пізнавально-програмуючі) та впливу (організаційно-регулюючі); з позицій мотивації управлінської діяльності - заохочення, переконання та примусу; з позицій комплексності - загальні (нормативно-правові, адміністративні, соціально - психологічні та економічні) та спеціальні - стратегічне планування та цільове програмування, бюджетування, інформування; за функціональним призначенням – нормативно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні та соціально-психологічні або пропагандистські» [1].

Управління соціально-економічною безпекою регіону пріоритетно ґрунтується на запобіганні джерел виникнення загроз і тісно пов'язане з реалізацією соціально-економічної політики. Якщо соціально-економічна політика орієнтується на досягнення якісних змін в соціально-економічній системі регіону, то процес соціально-економічної безпеки виконує захисну функцію, орієнтовану на максимально безпечно здійснення якісних перетворень в соціально-економічній системі. В цьому і полягає принципова відмінність головної мети соціально-економічної безпеки від процесів, пов'язаних з регіональним соціально-економічним розвитком.

У стратегічних напрямках, орієнтованих на управління соціально-економічної безпеки регіонів, першорядне значення в підвищенні економічної безпеки відводиться протидії викликам і загрозам, запобігання кризових

явищ в ресурсно-сировинній, виробничій, науково-технологічній та фінансовій сферах, недопущення зниження якості життя населення.

Дикань В.В., Александрова О.Ю. наголошують на тому, що «ефективне функціонування механізму забезпечення соціально-економічної безпеки регіону вимагає своєчасного надання регіональним органам управління об'єктивної і достовірної інформації, ця мета пояснює необхідність створення інформаційно-аналітичного центру при адміністрації області Основною метою створення цього центру є підвищення ефективності збору, обробки і розподілу даних про стан різних об'єктів на території регіону в інтересах інформаційної підтримки органів регіональної влади і місцевого самоврядування при рішенні завдань управління соціально-економічними процесами, у тому числі завдань забезпечення соціально-економічної безпеки регіону» [2].

Висновки. Таким чином, значимість взаємозв'язку системи стратегування соціально-економічного розвитку та управління соціально-економічною безпекою регіону дозволяє мінімізувати та усунути ризики й загрози, що впливають не тільки на соціально-економічну безпеку на регіональному рівні, а й на національну безпеку в цілому при цьому відмінною особливістю пропонованого підходу до визначення взаємозв'язку між стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку регіону та забезпечення його соціально-економічної безпеки є те, що якщо регіональна соціально-економічна політика орієнтується на досягнення якісних змін в соціально-економічній системі регіону, то процес забезпечення соціально-економічної безпеки виконує захисну функцію, орієнтовану на максимальне безпечне здійснення зазначених змін в соціально-економічній системі, при цьому процеси забезпечення соціально-економічної безпеки регіону є більш гнучкими і здатними адаптуватися до змін, що відбуваються на території регіону.

Список використаних джерел:

1. Бурик З.М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1. С. 37-44.
2. Дикань В.В., Александрова О.Ю. Механізм забезпечення економічної безпеки регіону: сутність, складові, напрями дії. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 18-25.
3. Гбур З.В. Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 81-86.
4. Приходько В.П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 15. С. 6-8.
5. Проскура В.Ф., Жуков С.А. Формування засад забезпечення економічної безпеки на рівні держави, регіону, підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. Вип. 2. С. 299-307.

References:

1. Buryk, Z.M. (2016), "System of methods of state regulation of sustainable development in Ukraine", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, vol. 1, pp. 37-44.
2. Dykan, V.V., Aleksandrova, O.Yu. (2017), "The mechanism of economic security of the region: essence, components, directions of action", Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, vol. 58, pp. 18-25.
3. Hbur, Z.V. (2017), "Economic security as one of the components of ensuring the national security of Ukraine at the present stage", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 18, pp. 81-86.
4. Prykhod'ko, V.P. (2013), "Mechanism of state regulation and management of economic security", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 15, pp. 6-8.
5. Proskura, V.F., Zhukov S.A. (2011), "Formation of principles of ensuring economic security at the level of the state, region, enterprise", Naukovyj visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, vol. 2, pp. 299-307.